

ISTRAŽIVANJE o Romkinjama kao korisnicima prava na besplatnu pravnu pomoć

U okviru prikupljanja podataka o žrtvama obiteljskog nasilja korisnicima/ama besplatne pravne pomoći, pravobraniteljica je posebno pokušala pribaviti podatak o korisnicama iste pomoći romske nacionalnosti, budući da iste pripadaju posebno ranjivoj društvenoj skupini. Prikupljanju istih podataka se prišlo kako bi se utvrdila osnova za efikasniju zaštitu ove skupine žrtava obiteljskog nasilja.

U razdoblju od 2009.-2011. samo četiri (4) Romkinje žrtve nasilja stavile zahtjev besplatnu pravnu pomoć pred četiri ureda državne uprave.

Utvrđeno je kako su u razdoblju od 2009.-2011. samo 4 Romkinje žrtve nasilja stavile zahtjev besplatnu pravnu pomoć pred četiri ureda državne uprave. Dva zahtjeva odnosila su se na sekundarnu pravnu pomoć-zastupanje u parnicama radi razvoda braka (jedan podnesen 2009., a jedan 2011.), jedan na oduzimanje prava roditeljske skrbi ocu mladb. djeteta (podnesen 2010.), dok o četvrtom zahtjevu nema konkretnih podataka, kao ni točnog vremena kada je podnesen, već je navedeno da je zaprimljen u razdoblju od 02.02.2009.-01.07.2011. godine. Zahtjevima je udovoljeno.

Tri ureda državne uprave¹ nisu dostavila podatke o tome je li i koliko Romkinja-žrtava obiteljskog nasilja zatražilo besplatnu pravnu pomoć, pozivajući se na činjenicu da upitnik za tražiteljice/e besplatne pravne pomoći ne sadrži obvezu davanja podatka o narodnosti.

Iz tih razloga bilo je nemoguće precizno utvrditi točan broj Romkinja tražiteljica besplatne pravne pomoći, kao niti točne podatke o vrsti pomoći koje su zatražile. Istovremeno, evidentno je kako se Romkinje koje su žrtve obiteljskog nasilja vrlo rijetko ili nikako obraćaju nadležnim tijelima radi dobivanja institucionalne pomoći.

Stoga je pravobraniteljica u suradnji s aktivisticama Udruge žena Romkinja Hrvatske „Bolja budućnost“ provela istraživanje u okviru romske narodne manjine nastanjene u Gradu Zagrebu, Slavonsko-brodskoj i Međimurskoj županiji u cilju utvrđivanja šireg socijalnog konteksta u kojemu pripadnice i pripadnici te narodne manjine traže i koriste besplatnu pravnu pomoć.

¹ Uredi Sisačko-moslavačke, Koprivničko-križevačke i Vukovarsko-srijemske županije.

Istraživanju se odazvalo 146 osoba, od kojih su 82 (56%) žene, a 64 (43,8%) muškarci. Analiza je pokazala kako se 73,1% žena deklariralo kao osobe bez zanimanja/kućanice, samo jedna žena (1,2%) ima visoku stručnu spremu (diplomirana učiteljica), dok je 25,6% žena sa srednjom stručnom spremom. Među muškarcima 45,3% ima srednju, 1,5% visoku stručnu spremu, a 53,1% se deklariralo odnosno osobama sa ne/završenom osnovnom školom. 13 ispitanih osoba nije nikada tražilo besplatnu pravnu pomoć, odnosno odustalo je od iste. Žene su se radi besplatne pravne pomoći obraćale i uredima državne uprave i organizacijama civilnog društva (u daljnjem tekstu OCD), i to najviše sa zahtjevima za novčanom (materijalnom) pomoći (42,7%), te rješavanja problema državljanstva, putovnice, osobne iskaznice, dozvole boravka (13,4%), ali i radi razvoda braka (11%), ostvarenja mirovina (8,5%), školovanja i stipendija te skrbništva nad djecom i ostvarivanja dječjeg doplatka (13,4%).

Muškarci su besplatnu pravnu pomoć u većoj mjeri tražili da bi ostvarili određena prava koja slijede iz činjenice radnog odnosa (pravo na mirovinsko i zdravstveno osiguranje, dopunsko zdravstveno osiguranje, potraživanje neisplaćene plaće, naknade štete, ostvarenje imovinskopravne zahtjeve, pravo na besplatan prijevoz-36%), te u manjoj mjeri radi rješavanja pitanja kao što su državljanstvo (7,8%), rastava braka (3,1%), skrb nad djecom (3,1%), novčane naknade radi osiguranja egzistencije, ili specifična prava za djecu kao pravo na besplatan topli obrok za dijete ili novčana sredstva za nastavak školovanja.

Najmanje su besplatnu pravnu pomoć tražile žene od 30 g. starosti (10,9%). Više od polovine žena koje su tražile besplatnu pravnu pomoć starije su od 40 g. (62,2%), i obraćale su se i OCD-ima i uredima državne uprave (57,3%), dok se znatan broj obraćao samo OCD-ima (25,6%). Međutim, veći broj njih za pomoć se obratio nekoj od navedenih institucija samo jednom (63,4%).

Besplatnu pravnu pomoć tražili su najviše muškarci stari od 30-40 g. (34,3%), i oni iznad 50 (31,2%), također obraćajući se i OCD-u i uredima državne uprave (67,2%), najviše njih samo jednom (70,3%).

Iz navedenih podataka slijedi da je **Romkinja koja traži besplatnu pravnu pomoći** osoba srednje do starije životne dobi, bez zanimanja i nezaposlena. Pomoć državnih i nedržavnih tijela traži radi rješavanja svojih socijalnih (ne)prilika, no gotovo isključivo iz sfere koja se odnosi na obitelj, odnosno, na njezin vlastiti status u obitelji i članove/članice obitelji.

Muškarci Romi koji traže besplatnu pravnu pomoć su mahom osobe sa završenom srednjom stručnom spremom. Putem besplatne pravne pomoći nastoje ishoditi određena prava koja su stekli temeljem činjenice da su bili (ili još uvijek jesu) zaposleni. Manje traže pomoć radi rješavanja problema koji spadaju u sferu privatnog, obiteljskog života.

Većina ispitanih osoba kvalitetu usluge besplatne pravne pomoći ocijenilo lošom, osobe koje su zaposlene u uredima državne uprave nezainteresiranima za pomoć, a osobe zaposlene u OCD-u djelomično zainteresiranima, dok su obrasci ocijenjeni nerazumljivima i složenim, s naglaskom na to da bi trebali biti jednostavniji.

Uspoređujući, dakle, žene i muškarce, moglo bi se zaključiti da su žene tražiteljice i korisnice besplatne pravne pomoći osobe bez ikakvih prihoda odnosno s malim ili nikakvim šansama da iste ostvare, brinu za sebe, ali vrlo često i za druge članove obitelji, i srednje su do starije životne dobi, dok su muškarci razmjerno školovaniji, kao takvi mogu lakše naći posao pa se priroda problema zbog kojih traže besplatnu pravnu pomoć uglavnom i veže na tu činjenicu.

Navedeni podaci prije svega govore da su Romkinje doista ranjiva skupina žena, kojima je teško dostupno čak i srednjoškolsko obrazovanje, zapošljavanje i redovni novčani prihodi, i kao takve se moraju i brinuti za sebe i članove/članice obitelji (vrlo često mladb.). U tom smislu se profil Romkinje korisnice besplatne pravne pomoći uklapa u profil prosječne žene žrtve nasilja, koja je malo ili nimalo obrazovana, bez vlastitih prihoda ili imovine i bez podrške. Utoliko bi besplatna pravna pomoć morala biti dostupnija u smislu jednostavnijeg zahtjeva i susretljivijih službenih osoba koje su spremne pomoći. Ne može se, naime, očekivati od osobe koja ima završenu osnovnu školu i koja nikada u životu nije radila, da zna bez greške ispuniti složeni upitnik i artikulirati svoje životne potrebe i pravne zahtjeve.

Stoga pravobraniteljica smatra kako bi, u svrhu unapređenja društvenog položaja pojedinih skupina stanovništva koje su iz određenih razloga posebno ranjive, kao što je ovdje slučaj sa Romkinjama, bilo dobro *u upitnik uvrstiti i podatak o narodnosti tražitelja/ice* besplatne pravne pomoći u svrhu prikupljanja točnijih podataka o takvim društvenim skupinama, kako bi se njihov položaj mogao unaprijediti.

Zaključak i preporuke

Iz svega navedenog slijedi kako institut besplatne pravne pomoći u praksi egzistira i daje konkretne rezultate. Kako bi dobio puni smisao, potrebno je poboljšati postojeća zakonodavna rješenja i praksu, da bi time korisnice-žrtve nasilja u obitelji, kojima je takva pomoć nužno potrebna, istu mogle ostvariti na jednostavniji način. Stoga pravobraniteljici ne preostaje drugo nego da, između ostalih, ponovi određene preporuke koje je dala i u prošlogodišnjem izvješću:

1. Osigurati dosljednu i ujednačenu primjenu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći u svim uredima državne uprave smanjenjem diskrecijskih ovlasti postupajućih službenika u procjeni osobe tražitelja/ice besplatne pravne pomoći i pravnog problema zbog kojeg je besplatna pravna pomoć zatražena.

2. Ispitati ima li prostora za daljnje pojednostavljivanje procedure za odobravanje besplatne pravne pomoći, primjerice, uvesti po jedinicama lokalne samouprave (općinama i gradovima) elektronički oblik obrasca, osigurati mogućnost prijema stranke i pomoći pri ispunjavanju istog, te proslijediti na odluku isti obrazac elektroničkim putem u najbliži mjesno nadležni ured državne uprave, te istim putem vratiti stranci uputnicu ili rješenje o odbijanju zahtjeva.
3. Izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći pravo na ostvarivanje besplatne pravne pomoći priznati oštećenicama/ima i u okviru kaznenog/prekršajnog postupka radi nasilničkog ponašanja u obitelji.
4. Izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći kao jedini kriterij za ostvarenje prava na besplatnu pravnu pomoć propisati materijalni status podnositelja/ice zahtjeva, jer je i sama svrha Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći osigurati pravnu pomoć osobama koje nemaju materijalnih uvjeta za plaćanje iste.
5. Izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći uvesti rješenje *sui generis*, te propisati da rok za donošenje istog bude najviše 15, a ne 30 dana, kako bi učinkovitost pravne zaštite ostala ista kao i do sada, te predvidjeti za pojedine hitne slučajeve i postupak za hitno odobravanje prava na besplatnu pravnu pomoć.
6. U upitnik uvrstiti i podatak o narodnosti tražitelja/ice besplatne pravne pomoći, radi prikupljanja podataka o ranjivim društvenim skupinama žrtvama obiteljskog nasilja kao što su, primjerice, Romkinje.
7. Ne smanjivati iznos novčanih sredstava namijenjenih financiranju besplatne pravne pomoći.

Zagreb, ožujak 2012.

Objavljeno u Izvješću o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2011.